

MIEJSCA PAMIĘCI

Srebrna Góra

Fort Wysoka Skala

Srebrna Góra

Fort Wysoka Skala

Fort Wysoka Skala został wzniesiony w latach 1769-1772. Jego oryginalna forma jest wynikiem intensywnych prac projektowych. Zanim powstał ustalony projekt, wykonano bowiem szereg prób jego wzniesienia. Najbardziej interesująca między innymi była ta z tego, że pierwotnie planowano budowę drugiego obiektu obronnego, zwanego Komunikacją, łączącego Dąbów z Fortem Wysoka Skala.

Powstała na przedpolu fortu przewidziano początkowo budowę jeszcze jednego obiektu, Fortu Kłodnia. Zaczęto nawet jego wzniesienie, jednak z różnych przyczyn prace zostały przerwane. Zarys tego fortu jest jednak do dzisiaj widoczny. Po zaprzestaniu prac na Kłodni i przy Komunikacji nastąpiło latami wzmocnienie obrony samego Fortu Wysoka Skala.

Zabieg ten okazał się wdrożenie niewystarczający, ponieważ w późniejszych latach stale powracano do niecałkowicie ufortyfikowania Kłodnia, a w 1807 r. przygotowano na jej stokach umocnienia ziemne, których ślady można odnaleźć jeszcze dziś.

Fort Wysoka Skala jest nieregularnym dziedziem obronnym o narysie mieszczącym. Składa się z części głównej i z pozostałego, poniżej przedwala. Obszar części głównej przetrwał. W części szczytowej fortu znajduje się dziedzińiec, wokół którego umieszczono są kazamaty.

W tym pomieszczeniu mieszkał dla łączącej siedemdziesiąt żołnierzy zalogi wojennej, magazyny żywności i prochu (największy, jaki znajdował się w obrębie twierdzy, mieszczącej prawie 95 ton prochu), jedna wartownia i pomieszczenie studienne ze studnią (89 m głębokości).

Obiekt miał znaczną samodzielność. W przedwale znajdował się niewielki magazyn prochu oraz latryna. Stanowiska artylerii, służące do niszczenia celów odległych, znajdowały się na walcach, a dla strzelców – w kilkudziesięciu kazamatkach strzelniczych.

Czołochy otoczono głęboką, suchą fosą wykutą w skale, od strony wschodniej bronią dodatkowo przez galerię przeciwniebną – długi korytarz ukryty za zewnętrzny mur fosy, zaopatrzonej w strzałnice do obrony jej dna. Galerię łączą z fortem niski korytarz biegnący w poprzek fosy. Ten interesujący obiekt był zaopatrzonej w strzałnice karabinowe i począł na podziurzy ostrą dół fosy.

W chwili zagrożenia bez większych kłopotów można było wysadzić prowadzącą doń kład schodowy, na co powstało odpowiednie ukształtowanie zewnętrznych ścian i okien. Warto zwrócić uwagę na sposób zabezpieczenia dna suchych fos. Wązki ich składowanych w stępach lub przedskarpie fosy. System ten można nazwać „protokaponierowym”. Fort Wysoka Skala bronił wschodniego cypła Warownej Góry, jego grubą syfową najgłębszą sałm podzwiał właśnie od strony wschodniej.

Na zewnętrznej fosie znajdują się tam odłamek drogi brył, niegdyś zaopatrzonej w stanowiska obronne.

Celem istnienia Fortu Wysoka Skala było obrona podjęcia do Dąbowa oraz kontrola miejscowa i okolicznych wzgórz.

Z trzonem fortu - Basionem Dolnym i Donżonem - łączyła go płaszczyna esplanady, na której stało kilka szereg magazynowych. Składowano w nich narzędzia, sprzęt artyleryjski (łuski działowe, wózki i żywność dla ludzi i zwierząt). Najważniejszą były cztery magazyny, w których trzymano niemal całe zapasy zboża i mąki dla twierdzy.

Esplanada Fortu Wysoka Skala tworzy kilka pól, oddzielonych od siebie szarpami lub nasypami. Te ostatnie miały przede wszystkim osłaniać esplanadę przed ostrzałem z północy.

Bezpośredniego dostępu bronią sąsiednie obiekty forteczne i rząd palisad. W północnej części esplanady w razie potrzeby można było przygotować dodatkowe stanowiska dla artylerii.

Fort Wysoka Skala zachował się w dość dobrym stanie, ponieważ w latach 1926-1928 przeprowadzono jego gruntowny remont.

Uspokojono wówczas mury i elewacje, a rampę artyleryjską zastąpiono schodami. Widoczny ślad prowadzący wówczas prace stanowią kamienie wmurowane w łuk brzojowy (na dziedzińcu), na których wykuto dwie daty: 1777 - jako rok ukończenia budowy twierdzy i 1927 - jako rok remontu dziedzica fortu.

W śluzie umieszczono też kamienny barb. Obiekt pełni wówczas funkcję ośrodka szkoleniowego policji i dysponował kilkudziesięcioma miejscami noclegowymi. Podczas ostatniej wojny zlokalizowano w nim podobóz oflagi VIII „b”, z którego w 1940 r. zbiegło dziesięć polskich oficerów.

UCIECZKA I OFLAGI

W kwietniu 1940 r. do Fortu Wysoka Skala przeniesiono z Fortu Odrzyż w Słubicy miejscę się główny oboz Oflagi VIII. Dwa dni później na obszarze „niezakończonych” twierdzy, w Fortu Wysoka Skala przygotowano budynek nieprzeznaczony, ale do głównego oflagi. Polacy bardzo szybko odkryli zamknięcie pomieszczenia, w którym znajdowała się zamknięta śluz. Udali się do przelotki i podjęli się systematycznemu wykuwaniu zaprawy spieniącej opał.

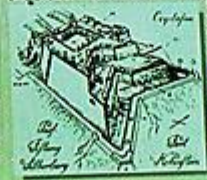

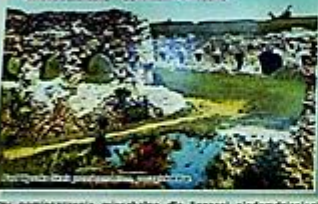
Oficerowie policy w Oflagi VIII „b” (1940-1941)

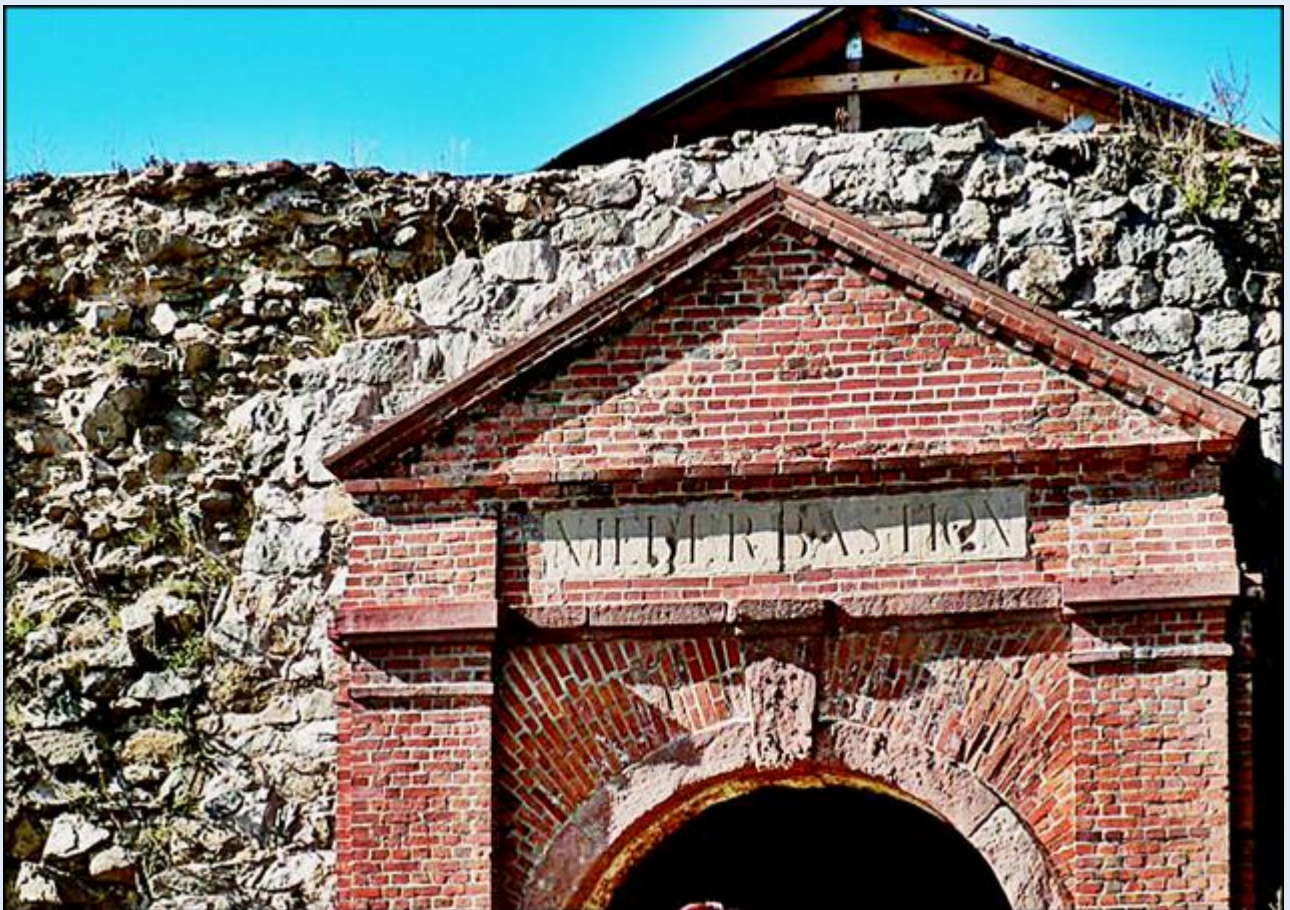
5.V.1940 r. dziesięciu polskich oficerów podjęło ucieczkę. Niepostrzeżenie przedarli się przez wydrążony otwór i zaszli do fosy po zwalanych przedziarach. Nocną ciemność i deszcz sprzyjały uciekinierom podzielonym na trzy grupy. Dwóch pierwszych Polaków (Kieny i Kieny) doszło do Bystrzycy Kłodkiej. Po jedenastu dniach w rejonie Niemców wpadła przypadkowo pięciorobowa grupa ze znanym andeokiem politykiem, podporucznikiem Jędrzejem Gierychem. Zmęczony uciekinierzy zapani w oczekiwaniu na podjęcie, aż do czasu „kolejnego”, który rankiem okazał się... szlachetnym granicznym Prokuratorem Czech i Moraw.

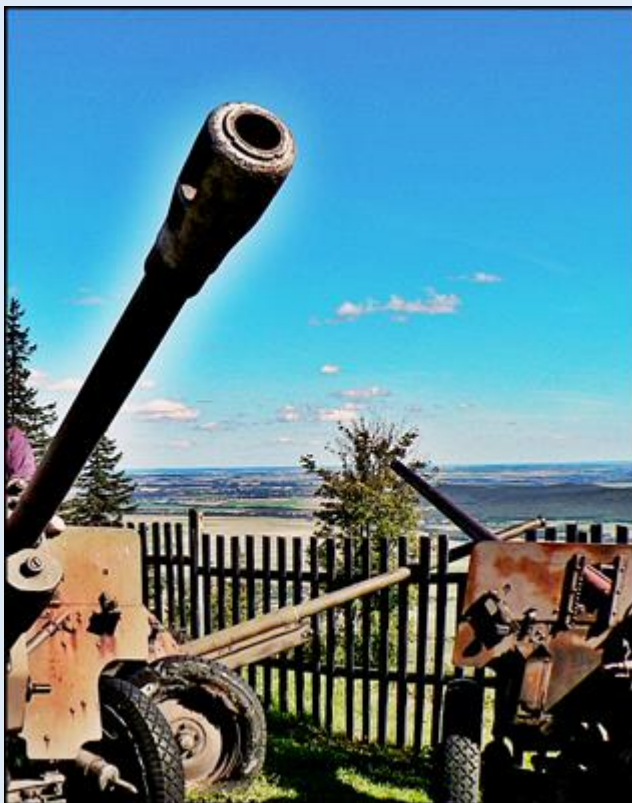
W pełni powiodła się ucieczka pozostałej trójki. Sprzyjało im szczęście, że w swej drodze uzyskali ich pomoc wielu ludzi. Przez okupowane Czechy, oraz Słowację, Węgry, Jugosławię i Turcję dotarli do Palestyny, gdzie wstąpili do Polaków 58 Zgrupowania i wzięli udział w dalszej walce z hitlerowskimi Niemcami. W 1946 r. obiekty zajęli hitlerzy i na blisko dwadzieścia lat urzędziły w nim swoją stałą bazy. Wówczas też przynajmniej do niego nowa nazwa - Hartsch.

W planach dotyczących zagospodarowania terenu Partii Kulturowego dotyczących Fortu Wysoka Skala i jego esplanady znajduje się: cmentarz wojenny kruczkowy na Twierdzy obsługujący nacierzy, rezerwy górskich, budynek odzieżowych Twierdzy, prowadzący z miejscową w pobliżu Fortu oraz budynek pensjonatowa w miejscu nieistniejących zabudowań esplanady Fortu.

Nowe budynek planowane są w miejscu nie zachowanych budynek i budowli historycznych tak aby przyczyniły się do uświetnienia dawnego wyglądu obszaru Twierdzy.

zdjęcia: Jan Nitecki

[POWRÓT DO STRONY GŁÓWNEJ IKONOGRAFII](#)